

Spremembe so potrebne tako na sistemski ravni kot tudi na ravni posameznikov

Tomaž Gorenc je geograf, ustanovitelj in direktor Inštituta za zdravje in okolje. Inštitut s svojim delovanjem spodbuja družbo k pozitivnim spremembam in opolnomočenju družbe na področju javnega zdravja in okolja. Z njim smo se pogovarjali o vplivu podnebnih sprememb na javno zdravje.

Kako različne javnosti razumejo povezavo med okoljem in zdravjem?

Povezava počasi stopa v ospredje, vedno bolj. V medijskem okolju hitreje kot v političnem, sistemskem in zakonskem, kjer se to dogaja počasneje. Največ razumevanja je verjetno med onesnaženostjo zraka in zdravjem.

Vremenski ekstremi, ki so vedno pogostejši tudi v Sloveniji in so posledica podnebnih sprememb, imajo vpliv na javno zdravje. Kako močno vplivajo podnebne spremembe na javno zdravje v Sloveniji?

Če pri podnebnih spremembah vzamemo najbolj očitni ekstrem – vročinski val ima zelo velik vpliv na javno zdravje. Če gledamo število morbidnosti in smrtnosti, lahko tudi intervencij, ko nastopi vročinski val, je povezava zelo očitna.

Ne gre samo za npr. sprejeme v bolnišnice, ampak tudi kronična obolenja, kjer se stanje hitreje slabša.

Razlikovati je potrebno vročinske valove, ki se pojavijo v prvi polovici poletne sezone in tiste, ki se pojavijo v drugi polovici. Vročinski valovi maja in junija, so veliko bolj škodljivi za zdravje kot tisti avgusta in septembra – organizem se na vročino do neke mere prilagodi sam, vendar zgodnji vročinski valovi predstavljajo prehitre spremembe.

Velik problem so tudi alergeni, npr. pelod v zraku – z višjo temperaturo, ko se podaljšuje rasna doba, se produkcija peloda povečuje. Tudi živali se premikajo še hitreje – npr. klopi in tigrasti komar, katerega premikanje smo in še lahko spremljamo. Pri vektorsko prenosljivih boleznih je zagotovo v ospredju malarija, denga in virus zahodnega Nila. Primeri teh bolezni že prihajajo v naša območja – zasledimo jih lahko na Balkanu, Španiji, Portugalskem.

Med mladostniki in mlajšimi generacijami psihologi zaznavajo pojavljanje “podnebne tesnobe”. Za kaj gre in zakaj se pojavlja?

Mentalno zdravje in s tem tudi podnebna anksioznost je zelo pomemben vidik javnega zdravja. Mlajše generacije živijo v svetu z večjim ekološkim zavedanjem, kot je bilo v preteklosti.

Hkrati prihaja do občutka nemoči in nezaupanja v spremembe. Mladi so namreč tisti, ki so malo bolj revolucionarni in na koncu vidijo, da zoperstavljanje podnebnim spremembam ni lahko in hitro, trend podnebnih sprememb pa gre dalje. Poleg tega je to tudi generacija, ki bo najdlje živela in jo bodo posledice podnebnih sprememb najbolj prizadele. Problem nastane, ko na stvari ne gledajo več optimistično.

V Inštitutu za zdravje in okolje se veliko ukvarjate z izobraževanjem različnih ciljnih skupin. Kakšna je podnebna pismenost v Sloveniji in ali je izobraževanje o podnebnih spremembah dovolj vključeno v šolske sisteme?

Tematika podnebnih sprememb je absolutno premalo vključena v šolske sisteme. Šolski sistem je zelo robusten in se spremembe odvijajo zelo počasi. Sicer drži, da je učitelj avtonomen, ampak pri tematikah, ki se v svetu zelo hitro spreminjajo, je prevelika odgovornost, da se take teme naslavljajo zgolj pri učiteljih, ki so proaktivni, progresivni, jih take stvari zanimajo in jih zaradi svoje avtonomnosti pripeljejo v kurikulum. Spremembe so potrebne tako na sistemski ravni kot tudi na ravni posameznikov.

O stanju podnebne/zdravstvene/okoljske pismenosti je nekoliko nevhvaležno govoriti. Pred leti smo opravljali raziskavo med mladimi o njihovem znanju, stališčih in vedenju do tem okolja in zdravja. Izkazalo se je, da so stališča zelo visoka, znanje je ponekod zelo močno, ponekod pa zelo šibko, predvsem pri temah, s katerimi mladi nimajo stika – npr. kakšne načine ogrevanja uporabljaš, kakšna je poraba elektrike/vode ipd. To se s starostjo spreminja in posledično tudi vedenje. Ozaveščenost je, ampak pomemben pogoj pri odločitvah so še vedno ekonomske potrebe. Kljub temu v ospredje počasi prihaja tudi vidik okolja, a ta verjetno ne bo presegel ekonomskih potreb.

Izobraževanje je tek na dolge proge, kot neka investicija. Pomembno je tudi neformalno izobraževanje, zagovorništvo – da se sistemi spremenijo in bo za posameznika in družbo lažje (od šolskega, okoljskega do potrošniškega, zdravstvenega sistema). Zelo pomemben je tudi način komuniciranja – pomembno je predlaganje nekih konstruktivnih alternativ.

Kaj lahko naredimo kot posamezniki za znižanje ogljičnega odtisa in prispevek k reševanju okoljske krize?

Pomembno je, da postanemo podnebno pismeni v kontekstu, da se to odraža tudi pri vsakdanjih odločitvah. Da problem prepoznamo, se ga zavedamo in mu hkrati najdemo tudi alternative. ▲

Intervju: **Katarina Žemlja**, CIPRA Slovenija